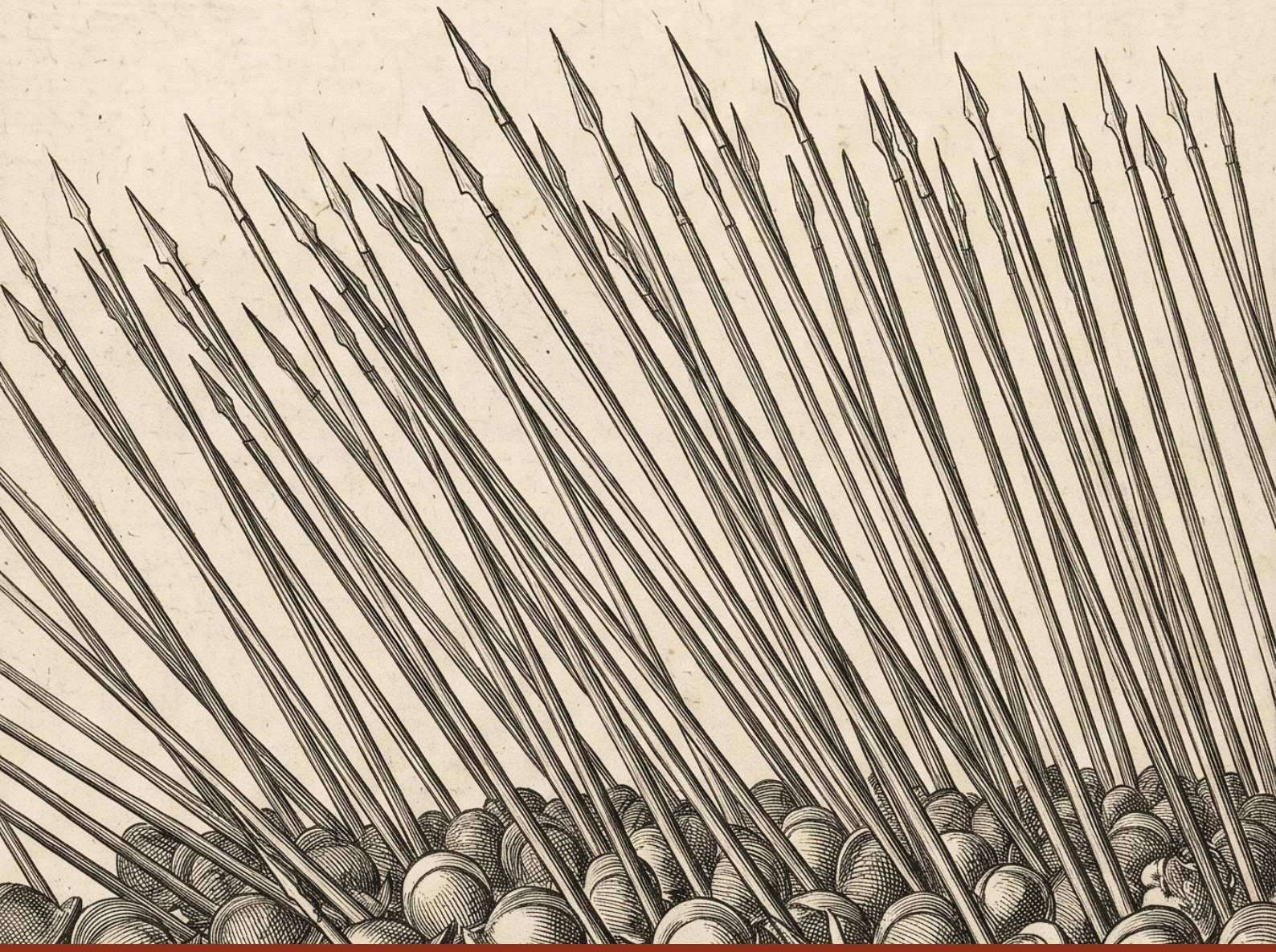
תרגום ספרי מופת · ספר חמישי

ניקולו

מקיאוולי

על אמנות המלחמה

תרגום חדש מאיטלקית
books.knowledge.org.il
מהדורה דיגיטלית ראשונה · 2026

תרגום ספרי מופת · ספר חמישי

ניקולו

מקיאוולי

על אמנות המלחמה

דיאלוג בשבעה ספרים · פירנצה 1521

תרגום מאיטלקית: textify.co.il

הוצאה לאור, עריכה ועיצוב: books.knowledge.org.il

Niccolò Machiavelli, *Dell'arte della guerra*

מהדורה ראשונה: פירנצה, 1521

מהדורה דיגיטלית ראשונה · 2026

תרגום מאיטלקית לעברית: textify.co.il

הוצאה לאור, עריכה ועיצוב: books.knowledge.org.il

המקור הוא נחלת הכלל.

כל הזכויות על התרגום, על העריכה ועל העיצוב שמורות.

שבעת התרשימים ומפתח הסימנים צוירו מחדש למהדורה הזאת, לפי גוף הדברים ולפי מהדורת אלדוס, ונציה 1540.

תוכן העניינים

פתח דבר 4

ספר ראשון 7

ספר שני 28

ספר שלישי 54

ספר רביעי 71

ספר חמישי 82

ספר שישי 95

ספר שביעי 113

נספח 130

רשימת התרשימים

תרשים ראשון: צורתו של גדוד רגיל, והדרך שבה מכפילים אותו מן האגף 43

תרשים שני: גדוד שצועד קדימה ועליו להילחם באגפו 44

תרשים שלישי: גדוד בשתי קרניים, ואחר כך עם רחבה באמצעו 47

תרשים רביעי: צורתו של צבא הערוך לקרב מול האויב 60

תרשים חמישי: צורתו של צבא מרובע 87

תרשים שישי: צבא שהוסב ממערך מרובע אל המערך הרגיל כדי לערוך קרב 88

תרשים שביעי: צורת המחנה 101

פתח דבר

אל לורנצו די פיליפו סטרוצי, פטריקי פירנצי

פתח דבר
מאת ניקולו מקיאוולי, אזרח ומזכיר פירנצי
לספרו על אמנות המלחמה
אל לורנצו די פיליפו סטרוצי פטריקי פירנצי.

רבים, לורנצו, החזיקו ועודם מחזיקים בדעה שאין לך שני דברים שמתיישבים זה עם זה פחות, ושונים זה מזה יותר, מחיי האזרח ומחיי הצבא. לכן רואים לעתים קרובות שאדם שגומר בדעתו להצליח כשכיר חרב מחליף מיד לא רק את לבושו, אלא נעשה זר לכל נוהג של אזרח גם בהליכותיו, במנהגיו, בקולו ובהופעתו. שהרי מי שרוצה להיות קל תנועה ונכון לכל מעשה אלימות אינו מאמין שיוכל ללבוש בגדי אזרח; מי שרואה בהליכות האזרחים הליכות נשיות, ובמנהגיהם מנהגים שאינם מועילים למעשיו, אינו יכול לנהוג לפיהם; ומי שמבקש להטיל אימה על הבריות בזקנו ובגידופיו[1] אינו רואה לנכון לשמור על הופעה ועל דיבור של אדם מן השורה. בשל כל אלה הדעה הזאת היא, בימינו, אמת לאמיתה. אבל אילו התבוננו בסדרי הקדמונים, לא היו מוצאים שני דברים מאוחדים יותר, תואמים יותר, ושבהכרח אוהבים זה את זה יותר, משני אלה, שכן כל האומנויות שמכוננים בחברה אזרחית לטובת הכלל, וכל הסדרים שמתקינים בה כדי שבני האדם יחיו ביראת החוקים וביראת אלוהים, היו כולם לשווא אילולא הוכנה להם ההגנה, וההגנה הזאת, כשהיא ערוכה היטב, מקיימת אותם גם כשהם עצמם אינם ערוכים היטב. ולהפך: סדרים טובים שאין להם סיוע של צבא מתפוררים ממש כאולמותיו של ארמון מלכים מפואר, מקושטים ככל שיהיו באבני חן ובזהב, כשאין עליהם גג ואין להם דבר שיגן עליהם מפני הגשם. ואם בכל שאר סדרי הערים והממלכות שקדו בכל מאודם על כך שבני האדם יהיו נאמנים, שוחרי שלום ומלאי יראת אלוהים, הרי בצבא שקדו על כך כפליים. שהרי ממי תדרוש המולדת נאמנות גדולה יותר מאשר ממי שצריך להבטיח לה שימות למענה? במי צריכה לשכון אהבת שלום גדולה יותר מאשר במי שרק המלחמה יכולה לפגוע בו? במי צריכה לשכון יראת אלוהים גדולה יותר מאשר במי שמעמיד את עצמו יום יום בסכנות לאין ספור, ונזקק לעזרת אלוהים יותר מכל אדם? הן נותני החוקים למדינות והן הממונים על אימוני הצבא הבינו היטב את ההכרח הזה, ולכן היו חיי החיילים מהוללים בפי שאר בני האדם, שהשתדלו בכל כוחם ללכת בעקבותיהם ולחקותם. אבל מאחר שסדרי הצבא הושחתו כליל והתרחקו מרחק רב מדרכי הקדמונים, נולדו הדעות הנפסדות האלה, שבגללן שונאים את הצבא ובורחים מחברת העוסקים בו. וכיוון שאני סבור, לפי מה שראיתי וקראתי, שאין זה מן הנמנע להשיב את הצבא אל דרכי הקדמונים ולהחזיר לו דמות

1. זקן גדול נחשב אז לסימנם של אנשי צבא. הכרוניקן הפירנצי ג'ובאני קמבי, בן הזמן, מספר שהאפיפיור אדריאנוס השישי נזף בשנת 1522 בבישופים שגידלו "זקן גדול כדרך החיילים".

כלשהי של גבורתו הקדומה[2], החלטתי, כדי שימי הבטלה האלה שלי[3] לא יעברו עליי בלי מעשה, לכתוב, להנאתם של אוהבי מעשי הקדמונים, את מה שאני מבין באמנות המלחמה. ואף שיש העזה בעיסוק בנושא שאינו מקצועו של הכותב, איני סבור שזו טעות לתפוס במילים דרגה שרבים, ביומרה גדולה יותר, תפסו במעשים, שכן את הטעויות שאטעה אני בכתיבה אפשר לתקן בלי לגרום נזק לאיש, ואילו הטעויות שהם טועים במעשה אינן נודעות אלא בחורבן מדינות. אתה אפוא, לורנצו, תבחן את טיבו של עמלי זה, ותיתן לו לפי שיקול דעתך את הגנאי או את השבח שייראה לך שהוא ראוי להם. אני שולח אותו אליך הן כדי להראות את הכרת תודתי על הטובות שקיבלתי ממך[4], אף שקצרה ידי מלגמול עליהן, והן משום שנהוג לכבד בחיבורים כאלה את מי שמזהירים בייחוסם, בעושרם, בתבונתם ובנדיבותם, ואני יודע שבעושר ובייחוס אין לך שווים רבים, בתבונה מעטים, ובנדיבות אין לך שווה.

2. במקור virtù, מילת מפתח אצל מקיאוולי. מקורה במילה הלטינית virtus, הנגזרת מן המילה vir, גבר, ואצלו אין פירושה מידה טובה במובן המוסרי אלא הכוח והכושר לפעול: אומץ, נחישות, כישרון ועוצמה, של אדם, של צבא או של עם שלם. אין מילה עברית אחת שמכילה את כל אלה, ולכן היא מתורגמת בספר הזה לפי ההקשר: גבורה, כושר, מעלה, סגולה, עוצמה.

3. מקיאוולי שימש ארבע עשרה שנה, משנת 1498, מזכיר הקנצלריה השנייה של הרפובליקה הפירנצית, ובתפקידו עסק גם בענייני הצבא שלה. איש צבא לא היה מעולם, וזו ההעזה שהוא מדבר עליה במשפט הבא. בשנת 1512, כששבו בני מדיצ'י לשלוט בעיר, הודח ממשרתו, ומאז ישב רוב זמנו באחוזתו הכפרית, רחוק מענייני המדינה, וכתב. התואר "מזכיר פירנצי" שבכותרת הוא אפוא תוארו של מי שכבר אינו מכהן.

4. לורנצו סטרוצי (1482 עד 1549), בן לאחת המשפחות העשירות והנכבדות בפירנצה, היה פטרונו של מקיאוולי בשנים האלה. בשנת 1520 הוא שסלל לו את הדרך אל הקרדינל ג'וליו דה מדיצ'י, שמשל אז בעיר, ועוד באותה שנה הוזמן ממקיאוולי, ביוזמת הקרדינל, חיבור על תולדות פירנצה.

ספר ראשון

ספר ראשון

מאחר שאני סבור שמותר לשבח כל אדם אחרי מותו בלי לחשוש מגנאי, שהרי אז אין עוד שום עילה לחנופה ושום חשד בה, לא אהסס לשבח את קוזימו רוּצ'לאי שלנו[5], ששמו לא יעלה לעולם על שפתיי בלי דמעות, כי הכרתי בו את כל המעלות שידידים יכולים לבקש בידיד טוב, ומולדת באזרח. איני מכיר דבר שהיה שלו עד כדי כך (ואיני מוציא מן הכלל אפילו את נפשו) שלא היה נותן אותו ברצון למען ידידיו, ואיני מכיר מפעל שהיה מרתיע אותו אילו ראה בו את טובת מולדתו. ואני מודה בפה מלא שבין כל האנשים הרבים שהכרתי ושהתהלכתי עמם לא פגשתי איש שרוחו בערה כמו רוחו אל הדברים הגדולים והנשגבים. על ערש מותו לא התאונן באוזני ידידיו אלא על דבר אחד: שנולד כדי למות צעיר, בין כותלי ביתו ובלא תהילה, בלי שעלה בידו להועיל לאיש כפי שביקש לבו, שכן ידע שלא יהיה אפשר לומר עליו דבר מלבד זה שמת ידיד טוב. אבל אין בכך כדי למנוע מאיתנו, ומכל מי שהכיר אותו כמונו, להעיד על מעלותיו הראויות לשבח, שהמעשים אינם מראים אותן. אמת, הגורל לא היה עוין לו עד כדי כך שלא הניח לו להשאיר זכר כלשהו, ולו קצר, לחריפות שכלו, כפי שמעידים כמה מחיבוריו ומשירי האהבה שכתב. בשירים האלה עסק בימי נעוריו, אף שלא היה מאוהב, כדי שלא לבזבז את זמנו לריק עד שיוביל אותו הגורל אל מחשבות נעלות יותר, ומהם אפשר להבין בבירור באיזה חן ידע להביע את רעיונותיו, ולאיזה כבוד היה זוכה בשירה אילו שם אותה לו למטרה. ומאחר שהגורל שלל מאיתנו את חברתו של ידיד כזה, נראה לי שאין לכך תרופה אחרת אלא לבקש ליהנות מזכרו ככל שנוכל, ולחזור על כל דבר שאמר בחריפות או דן בו בתבונה. ואין דבר מדבריו שזכרו טרי יותר מן השיחה שקיים לא מכבר האדון פבריציו קולונה[6] עם קוזימו, בגניו[7] (שיחה שבה הרחיב האדון בענייני המלחמה, ובחלק ניכר ממנה היה קוזימו השואל, בחריפות ובתבונה). לכן, מאחר שנכחתי בה עם עוד כמה מידידינו, ראיתי לנכון להעלותה מחדש בזיכרון, כדי שידידיו של קוזימו שהתכנסו שם ירעננו בלבם, כשיקראו אותה, את זכר מעלותיו, והאחרים יצטערו מצד אחד שלא היו שם, ומצד אחר ילמדו דברים רבים המועילים לא רק לחיי הצבא אלא גם לחיי האזרח, שדן בהם בתבונה אדם חכם מאין כמוהו.

אומר אפוא שפבריציו קולונה, בשובו מלומברדיה, שבה לחם זמן רב בשירות המלך הקתולי וקנה לו תהילה רבה, החליט כשעבר בפירנצה לנוח בעיר ימים אחדים, כדי לבקר את הוד מעלתו

5. קוזימו רוצ'לאי (1495 עד 1519), בן לאחת המשפחות הנכבדות בפירנצה, אירח בגני משפחתו חוג של צעירים משכילים שמקיאוולי נמנה עם באיו. לו ולזנובי בואונדלמונטי הקדיש מקיאוולי את **הדיונים על עשרת הספרים הראשונים של טיטוס ליוויוס**. מנעוריו היה נכה מחמת מחלה ונישא ממקום למקום באלונקה, ומכאן קינתו שבהמשך על שנגזר עליו למות צעיר בין כותלי ביתו. הוא מת בנובמבר 1519, זמן קצר לפני שהושלם החיבור הזה, והפתיחה היא דברי הספד עליו.

6. פבריציו קולונה (מת בשנת 1520), בן לאחת ממשפחות האצולה הגדולות של רומא, היה ממצביאי השכר הנודעים של דורו. שנים רבות לחם באיטליה בשירות ספרד ונשא בתואר הקונסטבל הגדול של ממלכת נפולי. הוא הדובר העיקרי בדיאלוג, ומקובל לראות בדבריו את דעותיו של מקיאוולי עצמו.

7. גני רוצ'לאי (Orti Oricellari) בפירנצה, שנטע בשלהי המאה החמש עשרה ברנרדו רוצ'לאי, סבו של קוזימו וגיסו של לורנצו המפואר. בימי ברנרדו התכנסו בהם מלומדים והוגים, ובימי קוזימו אותו חוג של צעירים, שעסקו בספרות, בהיסטוריה ובענייני המדינה. מקיאוולי קרא לפניהם פרקים מן **הדיונים**.

הדוכס[8] ולראות שוב כמה אנשים רמי מעלה שהייתה לו עמם בעבר קרבה מסוימת. לפיכך ראה קוזימו לנכון להזמינו לסעודה בגניו, לא כל כך כדי לנהוג בו ברוחב יד, אלא כדי שתהיה לו עילה לשוחח עמו ארוכות ולשמוע וללמוד ממנו דברים שונים, כפי שאפשר לצפות מאדם כזה, שכן נראה היה לו שנקרתה לו הזדמנות להקדיש יום שלם לשיחה על העניינים שנפשו חפצה בהם. פבריציו בא, כפי שביקש קוזימו, וקוזימו קיבל את פניו יחד עם כמה מידידיו הנאמנים, ובהם זנובי בואונדלמונטי, בטיסטה דלה פאלה ולואיג'י אלָמאני[9], צעירים שכולם היו אהובים עליו ולהוטים מאוד כמוהו אחר אותם לימודים. על מעלותיהם הטובות נדלג, שהרי הן משבחות את עצמן בכל יום ובכל שעה. פבריציו זכה אפוא לכל הכיבודים הגדולים ביותר שהזמן והמקום אפשרו. אבל תענוגות המשתה תמו, השולחנות פונו וכל סדר החגיגה מוצה, שהרי הוא מתמצה מהר במחיצתם של אנשים גדולים, שדעתם נתונה למחשבות נכבדות. היום היה ארוך והחום כבד, וקוזימו סבר שכדי להיטיב למלא את מבוקשו מוטב לנצל את הבריחה מן החום כאמתלה, ולפרוש אל החלק הנסתר והמוצל ביותר בגנו. כשהגיעו לשם והתיישבו, מי על העשב, שבמקום ההוא הוא רענן מאין כמוהו, ומי על מושבים שסודרו שם בצל עצים גבוהים מאוד, שיבח פבריציו את נועם המקום. הוא התבונן בעצים אחד אחד, ומשלא זיהה אחדים מהם עמד תוהה. קוזימו הבחין בכך ואמר: "אולי אינך מכיר חלק מן העצים האלה. אל תתפלא על כך, כי יש ביניהם עצים שהקדמונים היללו יותר משמקובל להלל אותם היום." הוא אמר לו את שמותיהם וסיפר כיצד טרח סבו ברנרדו בגידולם, ופבריציו השיב: "כך בדיוק שיערתי, והמקום הזה והעיסוק הזה הזכירו לי כמה נסיכים בממלכת נפולי, שמתענגים על גידולים עתיקים כאלה ועל צל כזה." כאן נעצר בדיבורו, שקע לרגע בהרהורים כמהסס, והוסיף: "אילולא חששתי לפגוע, הייתי אומר את דעתי על כך. אבל איני סבור שאפגע, שהרי אני מדבר עם ידידים, וכדי לדון בדברים ולא כדי להשמיץ אותם. כמה טוב היו עושים אותם אנשים, ואיש אל ייעלב, אילו ביקשו להידמות לקדמונים בדברים החזקים והמחוספסים ולא בדברים הרכים והעדינים, במה שעשו הקדמונים תחת השמש ולא במה שעשו בצל, ואילו אימצו את דרכיה של העת העתיקה האמיתית והשלמה ולא של הכוזבת והמושחתת, שהרי מאז שהעיסוקים האלה מצאו חן בעיני הרומאים שלי, חרבה מולדתי." על כך השיב קוזימו... אבל כדי לחסוך את הטורח שבחזרה פעמים רבות כל כך על "זה אמר וזה הוסיף", יצוינו מעתה רק שמות הדוברים, בלי להוסיף עליהם דבר. אמר אפוא:

קוזימו פתחת פתח לשיחה שייחלתי לה, ואני מבקש ממך שתדבר בלי מעצורים, כי גם אני אשאל אותך בלי מעצורים. ואם בשאלותיי או בתשובותיי אלמד זכות על מישהו או אאשים מישהו, לא יהיה זה כדי ללמד זכות או כדי להאשים, אלא כדי לשמוע ממך את האמת.

8. מכאן שהשיחה מתרחשת בשנת 1516. המלך הקתולי הוא פרננדו מלך אראגון, שליט ספרד, שמת בינואר אותה שנה. הדוכס הוא לורנצו דה מדיצ'י הצעיר, שמשל אז בפירנצה ונעשה באותה שנה דוכס אורבינו, והוא האיש שלו הקדיש מקיאוולי את **הנסיך**. הספר נכתב כשלוש שנים אחר כך ונדפס בשנת 1521, כשקוזימו ופבריציו כבר לא היו בחיים.

9. שלושה מבאי הגנים, בשנות העשרים לחייהם בזמן השיחה. הם שיחליפו את קוזימו בתפקיד השואל מן הספר השלישי ואילך. לואיג'י אלמאני נודע לימים כמשורר. בשנת 1522, שנה אחרי צאת הספר, היו השלושה מעורבים בקשר נגד שליט פירנצה, הקרדינל ג'וליו דה מדיצ'י, ואלמאני ובואונדלמונטי נמלטו לגלות.

פבריציו ואני אשמח מאוד לומר לך את מה שאני מבין בכל מה שתשאל, ואם נכונים דבריי אם לאו, את זה אניח לשיפוטך. אשמח שתשאל אותי, כי אלמד ממך מתוך שאלותיך כשם שתלמד ממני מתוך תשובותיי, שכן לעתים קרובות שואל נבון מביא את הנשאל לשקול דברים רבים ולהכיר דברים רבים אחרים, שאילולא נשאל עליהם לא היה מכיר אותם לעולם.

קוזימו אני רוצה לחזור אל מה שאמרת קודם, שסבי ואותם נסיכים שהזכרת היו נוהגים בתבונה רבה יותר אילו נדמו לקדמונים בדברים המחוספסים ולא בעדינים. אני רוצה ללמד זכות על הצד שלי, ואת הצד האחר אשאיר לך. איני סבור שהיה בזמנו אדם שתיעב את החיים הרכים כמוהו, ושאהב כמוהו את חיי הקושי שאתה משבח. ועם זאת ידע שאינו יכול לנהוג כך לא בעצמו ולא בבניו, כי נולד בדור מושחת כל כך, שמי שהיה מבקש לסטות בו מן הנוהג המקובל היה נעשה לשמצה ולבוז בעיני הכול. שהרי אילו התגולל אדם עירום בחול בקיץ, כשהשמש ברום השמים, או בשלג בחורף, בחודשים הקפואים ביותר, כפי שעשה דיוגנס, היו חושבים אותו למשוגע. אילו גידל אדם את בניו בכפר, כמו הספרטנים, השכיב אותם לישון תחת כיפת השמים, שילח אותם גלויי ראש ויחפים ורחץ אותם במים קרים, כדי להרגילם לשאת סבל וכדי שיאהבו פחות את החיים ויפחדו פחות מן המוות, היו לועגים לו ורואים בו חיית פרא יותר מאדם. ואילו ראו אדם ניזון מקטניות ובז לזהב, כמו פבריקיוס[10], מעטים היו משבחים אותו ואיש לא היה הולך בעקבותיו. כך, משנרתע מאורחות החיים של זמננו, הניח לדרכי הקדמונים, ובמה שיכול היה לחקות את העת העתיקה בלי לעורר תמיהה רבה מדי, חיקה אותה.

פבריציו לימדת עליו זכות בעניין הזה בעוז, ובוודאי אתה צודק. אבל אני לא דיברתי כל כך על אורחות החיים הקשים האלה, אלא על אורחות אחרות, אנושיות יותר ומתאימות יותר לחיים של היום, ואיני סבור שלאדם הנמנה עם ראשי עירו היה קשה להנהיג אותן. לעולם לא אסטה, בשום דוגמה ובשום עניין, מן הרומאים שלי: מי שיתבונן בחייהם ובסדרי הרפובליקה שלהם ימצא בה דברים רבים שאין זה מן הנמנע להנהיגם בחברה אזרחית שנותר בה עוד משהו מן הטוב.

קוזימו אילו דברים דומים לאלה של הקדמונים היית רוצה להנהיג?

פבריציו לכבד את המעלות ולגמול עליהן, לא לבוז לעוני, להוקיר את דרכיה ואת סדריה של המשמעת הצבאית, לחייב את האזרחים לאהוב זה את זה, לחיות בלי סיעות, להחשיב את ענייני הפרט פחות מענייני הכלל, ועוד דברים כאלה, שאפשר בנקל ליישב עם זמננו. לא קשה לשכנע בני אדם לקבל את הדרכים האלה, אם מקדישים לכך מחשבה מרובה ונוקטים את האמצעים הנאותים, כי האמת שבהן גלויה כל כך שכל שכל מצוי יכול לתפוס אותה. ומי שמנהיג אותן נוטע עצים שבצלם יושבים מאושרים ושמחים יותר מאשר בצל הזה.

קוזימו איני רוצה להשיב דבר על מה שאמרת, ואת השיפוט אשאיר לאלה שכאן, שיכולים לשפוט בנקל. את דבריי אפנה אליך, שהרי אתה מאשים את מי שאינם מחקים את הקדמונים

במעשים הגדולים וכבדי המשקל, ואני סבור שבדרך זו אגיע ביתר קלות אל מבוקשי. רצוני אפוא לדעת ממך מניין נובע הדבר, שמצד אחד אתה מגנה את מי שאינם נדמים לקדמונים במעשיהם, ומצד אחר במלחמה, שהיא אומנותך ושבה אתה נחשב למצטיין, לא נראה שנקטת שום נוהג מנוהגי הקדמונים, או נוהג שיש בו דמיון כלשהו לנוהגיהם.

פבריציו הגעת בדיוק למקום שבו חיכיתי לך, כי דבריי לא היו ראויים לשאלה אחרת, וגם אני לא ייחלתי לאחרת. ואף שיכולתי להיחלץ בהצטדקות קלה, אני רוצה, כדי שתנוח יותר דעתי ודעתך, ומאחר שהעת מרשה זאת, להיכנס לשיחה ארוכה יותר. אנשים הרוצים לעשות דבר צריכים להתכונן לכך תחילה בכל שקידה, כדי שבבוא ההזדמנות יהיו מוכנים להגשים את מה שקיבלו על עצמם. וכיוון שהכנות שנעשות בזהירות אינן נודעות, אי אפשר להאשים אדם ברשלנות כלשהי לפני שההזדמנות חשפה אותו, ואם אינו פועל כשהיא באה, רואים או שלא התכונן די הצורך, או שלא חשב על כך כלל. ומאחר שלי לא נקרתה שום הזדמנות להראות את ההכנות שעשיתי כדי להשיב את הצבא אל סדריו הקדמונים, לא אתה ולא אחרים יכולים להאשים אותי אם לא השבתי אותו אליהם. אני סבור שההצטדקות הזאת הייתה מספיקה כתשובה להאשמתך.

קוזימו היא הייתה מספיקה, אילו הייתי בטוח שההזדמנות לא נקרתה.

פבריציו אבל מאחר שאני יודע שאתה עשוי לפקפק אם ההזדמנות הזאת נקרתה אם לאו, אני רוצה, אם תואיל להקשיב לי בסבלנות, לדון בהרחבה אילו הכנות צריך לעשות תחילה, איזו הזדמנות צריכה להיווצר, איזה קושי מונע מן ההכנות להועיל ומן ההזדמנות לבוא, וכיצד הדבר הזה קשה מאוד וקל מאוד לעשותו בעת ובעונה אחת, אף ששני אלה נראים כהפכים.

קוזימו אינך יכול לעשות לי ולאחרים שכאן דבר רצוי מזה, ואם לא יהיה עליך הדיבור לטורח, לעולם לא תהיה עלינו ההקשבה לטורח. אבל מאחר שהשיחה הזאת עתידה להיות ארוכה, ברצוני להיעזר, ברשותך, בידידיי אלה, והם ואני מבקשים ממך דבר אחד: שלא תתרעם אם מפעם לפעם נקטע את דבריך בשאלה טורדנית.

פבריציו אני שמח מאוד שאתה, קוזימו, והצעירים האחרים שכאן תשאלו אותי, כי אני סבור שנעוריכם מקרבים אתכם יותר לענייני הצבא ומקלים עליכם להאמין למה שאומר. האחרים, שראשם כבר הלבין ודמם קפא בגופם, דרכם של מקצתם להיות אויבי המלחמה ומקצתם אין להם תקנה, כמי שמאמינים שהזמנים, ולא המנהגים הרעים, הם שמאלצים את בני האדם לחיות כך. לכן שאלו אותי כולכם בביטחון ובלי מעצורים. אני חפץ בכך, הן משום שתהיה לי בזה מעט מנוחה, הן משום שאשמח שלא להותיר בדעתכם שום ספק. ברצוני לפתוח בדבריך, כשאמרת שבמלחמה, שהיא אומנותי, לא נקטתי שום דרך מדרכי הקדמונים. על כך אני אומר שמאחר שזו

10. גאיוס פבריקיוס לוסקינוס, קונסול רומי בראשית המאה השלישית לפנה"ס, שהיה לרומאים מופת של יושר ושל הסתפקות במועט, וסירב לזהב שהציע לו פירוס מלך אפירוס. באיטלקית שמו Fabrizio, כשם האורח שקוזימו מדבר אליו, והמשחק בשמות אובד בעברית.

אומנות שבני אדם אינם יכולים להתפרנס ממנה ביושר בשום עת, רק רפובליקה או ממלכה יכולות לעשות אותה לאומנותן, ושתיהן, כשהן מתוקנות, מעולם לא הרשו לאיש מאזרחיהן או מנתיניהן לעשות אותה לאומנותו, ואף אדם הגון לא עשה אותה מעולם לאומנותו הפרטית. שהרי לעולם לא ייחשב הגון מי שעוסק בעיסוק שכדי להפיק ממנו תועלת בכל עת עליו להיות חמסן, רמאי ואלים, ולהיות בעל תכונות רבות שבהכרח פוסלות אותו מלהיות הגון. והאנשים שעושים אותה לאומנותם, הגדולים כקטנים, אינם יכולים להיות אחרים, כי האומנות הזאת אינה מפרנסת אותם בימי שלום, ומכאן שהם אנוסים או לחתור לכך שלא יהיה שלום, או להפיק מימי המלחמה רווח רב כל כך שיוכלו להתפרנס ממנו בימי השלום. ואף אחת משתי המחשבות האלה אין לה מקום בלבו של אדם הגון, שכן מן הרצון להתפרנס בכל עת נולדים מעשי השוד, האלימות והרצח שחיילים כאלה עושים בידידים כבאויבים, ומן הרצון שלא יהיה שלום נולדים מעשי המרמה שהמצביאים עושים בשוכריהם[11], כדי שהמלחמה תימשך. ואם בכל זאת בא השלום, קורה לעתים קרובות שהמפקדים, שנשארו בלי שכר ובלי פרנסה, מניפים בהפקרות דגל המזל ובווזים חבל ארץ בלי שום רחמים. האין זכור לכם מתולדות ארצכם כיצד, כשנמצאו באיטליה חיילים רבים בלי שכר משום שתמו המלחמות, התקבצו יחד כמה חבורות, שנקראו "פלוגות"[12], והיו סוחטות כופר מן הערים ובווזות את הארץ, ואי אפשר היה למצוא לכך שום תרופה? האם לא קראתם שחיילי קרתגו, כשתמה מלחמתם הראשונה ברומאים, פתחו נגד הקרתגים, בהנהגת מתוס וספנדיוס, שני מנהיגים שהעמידו לעצמם בחיפזון ובמהומה, מלחמה מסוכנת מזו שסיימו זה עתה עם הרומאים[13]? בימי אבותינו פרנצ'סקו ספורצה, כדי שיוכל לחיות בכבוד בימי שלום, לא זו בלבד שהונה את המילאנזים, ששירת בשכרם, אלא אף נטל מהם את חירותם ונעשה שליטם[14]. כמוהו היו כל שאר החיילים באיטליה שעשו את חיי הצבא לאומנותם הפרטית, ואם לא נעשו, בכוח מעשי הרשע שלהם, לדוכסי מילאנו, הם ראויים לגנאי עוד יותר: מי שיבחן את חייהם ימצא שכולם נושאים באותן אשמות עצמן, בלי שהפיקו מהן תועלת גדולה כזאת. ספורצה, אביו של פרנצ'סקו, אילץ את המלכה ג'ובאנה להשליך את עצמה לזרועות מלך אראגון, כשנטש אותה לפתע והותיר אותה בלי נשק בקרב אויביה, רק כדי לספק את שאפתנותו, או לסחוט ממנה כסף או ליטול ממנה את ממלכתה[15]. בראצ'ו ביקש באותן תחבולות עצמן להשתלט על ממלכת נפולי, ואלמלא הובס ונהרג

11. באיטליה של המאות הארבע עשרה והחמש עשרה ניהלו המדינות את מלחמותיהן בידי מצביאים שכירים, הקונדוטיירים, שהעמידו לרשותן פלוגות משלהם לפי חוזה שכירות (condotta). באיטלקית soldato, חייל, הוא במקורו מי שמקבל שכר (soldo), וכל הטיעון שבפסקה נשען על הקשר הזה. מקיאוולי תולה במצביאי השכר, כאן ובהנסיך, את חולשתה הצבאית של איטליה.

12. "פלוגות המזל" (compagnie di ventura) של המאה הארבע עשרה: חבורות גדולות של שכירי חרב מובטלים, רבים מהם זרים, כגון "הפלוגה הגדולה" של הגרמני ורנר פון אורסלינגן ו"הפלוגה הלבנה" של האנגלי ג'ון הוקווד. הן נדדו ברחבי איטליה, בזזו את הכפרים וסחטו מן הערים, ופירנצה בכללן, דמי כופר תמורת הסתלקותן.

13. צבאה של קרתגו היה רובו ככולו צבא של שכירי חרב זרים. כשתמה המלחמה הפונית הראשונה, בשנת 241 לפנה"ס, והעיר התמהמהה בתשלום שכרם, הם מרדו בה, והמלחמה בהם, שפוליביוס מתאר את אכזריותה, נמשכה למעלה משלוש שנים.

14. כשמת בשנת 1447 הדוכס האחרון מבית ויסקונטי, הכריזו המילאנזים על רפובליקה ושכרו את פרנצ'סקו ספורצה, חתנו של הדוכס, להילחם למענם בוונציה. ספורצה כרת ברית עם הוונציאנים, צר על מילאנו והרעיב אותה, ובשנת 1450 נכנס אליה כדוכס.

15. מוציו אטנדולו, המכונה ספורצה (מת בשנת 1424), שירת כמצביא שכיר את ג'ובאנה השנייה מלכת נפולי. בשנת 1420 עבר לצדו של לואי מאנז'ו, שתבע את כתרה, והמלכה קראה לעזרתה את אלפונסו מלך אראגון ואימצה אותו כיורשה. מכאן צמח לימים שלטונו של בית אראגון בנפולי. מקיאוולי מספר את המעשה גם בהנסיך.

ליד ל'אקווילה, היה הדבר עולה בידו[16]. קלקולים כאלה אינם נולדים אלא מכך שהיו אנשים שעשו את השירות בשכר לאומנותם שלהם. האין לכם פתגם המחזק את טענותיי: "המלחמה עושה את הגנבים, והשלום תולה אותם"? שהרי מי שאינם יודעים להתפרנס מעיסוק אחר, ואינם מוצאים בעיסוק הזה מי שיכלכל אותם, ואין בהם די עוז כדי להתאגד ולעשות מעשה נבלה שיש בו כבוד, נאלצים מכורח המציאות לשדוד בדרכים, והצדק נאלץ להמיתם.

קוזימו הפכת בעיניי את אומנות השירות בשכר כמעט לדבר של מה בכך, ואני הנחתי שהיא המעולה והמכובדת שבכל האומנויות. לכן, אם לא תסביר לי אותה טוב יותר, לא תנוח דעתי, כי אם הדבר כדבריך, איני יודע מניין נולדה תהילתם של קיסר, פומפיוס, סקיפיו, מרקלוס ומצביאים רומאים רבים כל כך, שהבריות מהללות אותם כאלים.

פבריציו עדיין לא סיימתי לדון בכל מה שהצעתי, והיו אלה שני דברים: האחד, שאדם הגון אינו יכול לעשות את העיסוק הזה לאומנותו, והאחר, שרפובליקה או ממלכה מתוקנת מעולם לא הרשתה לנתיניה או לאזרחיה לעשות אותו לאומנותם. על הראשון אמרתי כל מה שעלה בדעתי. נותר לי לדבר על השני, ובדבריי עליו אשיב גם על שאלתך האחרונה. ואני אומר שפומפיוס וקיסר, וכמעט כל המצביאים שהיו ברומא אחרי המלחמה האחרונה בקרתגו, קנו להם שם כאנשי חיל ולא כאנשים הגונים, ואילו המצביאים שחיו לפניהם קנו להם תהילה כאנשי חיל וכאנשים הגונים גם יחד. הסיבה היא שאלה שחיו לפניהם לא עשו את העיסוק במלחמה לאומנותם, ואילו אלה שהזכרתי תחילה עשו אותו לאומנותם. כל עוד חייתה הרפובליקה בלא רבב, שום אזרח רם מעלה לא העז מעולם לנצל את העיסוק הזה כדי להגדיל את כוחו בימי שלום: להפר את החוקים, לבזוז את הפרובינקיות, להשתלט על מולדתו ולרדות בה כעריץ, ולהפיק לעצמו תועלת בכל דרך. וגם שום אדם שפל מעמד לא העלה בדעתו להפר את שבועתו, לחבור אל אנשים פרטיים, לפרוק את מוראו של הסנאט או להצטרף לניסיון כלשהו לתפוס את השלטון בכוח, כדי שיוכל להתפרנס מאומנות המלחמה בכל עת. אלא המצביאים הסתפקו בתהלוכת הניצחון ושבו בחפץ לב אל חייהם הפרטיים, והחיילים הניחו את נשקם ברצון רב יותר מכפי שנטלו אותו, וכל אחד שב אל אומנותו, שעליה השתית את חייו, ומעולם לא היה איש שקיווה להתפרנס מן השלל ומן האומנות הזאת. על האזרחים רמי המעלה אפשר ללמוד זאת בבירור ממרקוס אטיליוס רגולוס, שבהיותו מצביא הצבאות הרומיים באפריקה, וכשכבר כמעט ניצח את הקרתגים, ביקש מן הסנאט רשות לשוב לביתו ולהשגיח על אדמותיו, שפועליו השחיתו אותן[17]. מכאן ברור כשמש שאילו עשה את המלחמה לאומנותו וחשב להפיק ממנה רווח, כשארצות רבות כל כך נתונות בידיו לשלל, לא היה מבקש רשות לשוב ולהשגיח על שדותיו, שהרי בכל יום ויום היה מרוויח הרבה יותר משוויים של כל השדות האלה. אבל האנשים ההגונים האלה, שאינם עושים את המלחמה לאומנותם, אינם

16. בראצ'ו דה מונטונה, שליט פרוג'ה ויריבו הגדול של ספורצה. ביוני 1424 הובס בקרב ליד העיר ל'אקווילה, שעליה צר יותר משנה, ומת מפצעיו כעבור ימים אחדים.

17. רגולוס, קונסול בשנת 256 לפנה"ס, פלש לאפריקה במלחמה הפונית הראשונה. לפי ולריוס מקסימוס לא הייתה לו אלא חלקה של שבעה יוגרה, כשמונה עשר דונם, והסנאט הורה לעבד אותה על חשבון הציבור כדי שיישאר בפיקודו. מקיאוולי מביא את המעשה גם בדיונים, כעדות לעוני של גדולי רומא.

מבקשים ממנה אלא עמל, סכנות ותהילה, ולכן, משקנו להם די תהילה, הם משתוקקים לשוב לביתם ולהתפרנס מאומנותם. ואשר לאנשים הפשוטים ולחיילים מן השורה, שגם הם נהגו כך, הדבר ניכר מכך שכל אחד מהם התרחק מן העיסוק הזה ברצון: כשלא שירת בצבא היה רוצה לשרת[18], וכששירת היה רוצה להשתחרר. הדבר מתאמת בדרכים רבות, ובעיקר בכך שאחת הזכויות הראשונות במעלה שהעניק העם הרומי לאזרח מאזרחיו הייתה שלא יאלצו אותו לשרת בצבא בניגוד לרצונו. כל עוד הייתה רומא מתוקנת (כלומר עד ימי האחים גרכוס[19]), לא היה בה אפוא אף חייל שעשה את העיסוק הזה לאומנותו, ולכן היו בה מעט חיילים רעים, וגם המעטים האלה נענשו בחומרה. עיר מתוקנת צריכה אפוא לדאוג שבעניני המלחמה יעסקו בימי שלום לשם אימון, ובימי מלחמה מתוך הכרח ולשם תהילה, ולהניח רק למדינה עצמה לעשות את המלחמה לאומנותה, כפי שעשתה רומא. כל אזרח שיש לו בעיסוק הזה תכלית אחרת אינו הגון; וכל עיר שנוהגת אחרת אינה מתוקנת.

קוזימו אני מרוצה מאוד ממה שאמרת עד כאן ודעתי נחה ממנו, והמסקנה שהסקת מוצאת חן בעיניי מאוד. אשר לרפובליקה, אני סבור שהיא נכונה; אבל אשר למלכים איני יודע, כי הייתי סבור שמלך ירצה שיהיו סביבו אנשים שעשו את העיסוק הזה דווקא לאומנותם.

פבריציו ממלכה מתוקנת צריכה להתרחק מבעלי אומנות כאלה על אחת כמה וכמה, שהרי הם לבדם משחיתים את מלכהּ, והם משרתיה של העריצות בכל דבר. ואל תביא לי כנגד זה ראיה מאחת הממלכות הקיימות היום, כי אכחיש שהן ממלכות מתוקנות, שכן ממלכות שסדריהן טובים אינן נותנות למלכיהן שלטון מוחלט אלא בצבאות, מפני שרק שם נחוצה הכרעה מהירה, ולשם כך נחוצה סמכות אחת ויחידה. בשאר העניינים אין המלך יכול לעשות דבר בלי מועצה, ויועציו צריכים לחשוש שמא יש בקרבתו אדם שבימי שלום משתוקק למלחמה, משום שבלעדיה אין לו ממה לחיות. אבל בעניין הזה אני רוצה להקל מעט, ולא לדרוש ממלכה טובה לגמרי אלא ממלכה כמו אלה שיש היום, שגם בהן צריכים המלכים לחשוש מפני מי שעושים את המלחמה לאומנותם, כי גיד הצבאות הוא, בלי שום ספק, חיל הרגלים. לכן מלך שאינו מסדר את ענייניו כך שרגָליו ישובו ברצון לבתיהם בימי שלום ויתפרנסו מאומנויותיהם, סופו בהכרח שיאבד, שכן אין חיל רגלים מסוכן מזה שמורכב מאנשים שהמלחמה היא להם כאומנות: אתה נאלץ או להילחם בלי הרף, או לשלם להם בלי הרף, או להסתכן בכך שייטלו ממך את הממלכה. להילחם תמיד אי אפשר; לשלם להם תמיד אין ביכולתך. נמצא שבהכרח אתה מסתכן באובדן שלטונך. הרומאים שלי, כפי שאמרתי, כל עוד היו נבונים וטובים, לא הרשו מעולם לאזרחיהם לעשות את העיסוק הזה לאומנותם, אף שהיה בידם לפרנס אותם בכל עת, שהרי בכל עת נלחמו. אבל כדי להימנע מן הנזק שהעיסוק המתמיד הזה עלול היה לגרום להם, ומאחר שהזמנים לא השתנו, הם ששינו את

18. כך בדפוסים הישנים ובמהדורות הנפוצות. המהדורה הביקורתית החדשה של החיבור (רומא 2001) גורסת "לא היה רוצה לשרת", וכך מתיישב המשפט עם מה שלפניו ועם הראיה הבאה אחריו.

19. טיבריוס גרכוס, טריבון העם בשנת 133 לפנה"ס, ואחיו גאיוס, טריבון עשר שנים אחריו. **בדיונים** מקיאוולי רואה במאבק על חוקי הקרקעות שלהם את ראשית הדרך אל מלחמות האזרחים ואל קץ חירותה של רומא.

האנשים: הם ניהלו את לגיונותיהם כך שבתוך חמש עשרה שנה היו תמיד מתחדשים כליל. כך השתמשו באנשים בפרח ימיהם, כלומר מגיל שמונה עשרה עד שלושים וחמש, בשנים שבהן הרגליים, הידיים והעין נענות זו לזו, ולא המתינו עד שיפחתו כוחותיהם ותרבה רעתם, כפי שקרה אחר כך בימי ההשחתה. שהרי תחילה אוקטביאנוס ואחריו טיבריוס, שחשבו על עוצמתם שלהם יותר מאשר על טובת הכלל, החלו לפרק את העם הרומי מנשקו כדי לשלוט בו ביתר קלות, ולהחזיק דרך קבע אותם צבאות עצמם בגבולות האימפריה. ומאחר שסברו שגם בכך אין די כדי לרסן את העם הרומי ואת הסנאט, הקימו צבא שנקרא הצבא הפרטוריאני, שחנה סמוך לחומות רומא ורבץ על העיר כמו מצודה. ומאחר שהחלו אז להתיר בלי הגבלה לאנשים שהוצבו בצבאות האלה לעשות את השירות הצבאי לאומנותם, צמחה מיד עוזתם של אלה, והם נעשו אימת הסנאט ומזיקים לקיסר, עד שקיסרים רבים נהרגו בשל עזותם, שכן הם נתנו את השלטון למי שרצו ונטלו אותו ממי שרצו, ולעתים קרה שבעת ובעונה אחת היו קיסרים רבים, שהומלכו בידי צבאות שונים. מן הדברים האלה נבעו תחילה חלוקת האימפריה ולבסוף חורבנה. לפיכך מלכים המבקשים לחיות בביטחון צריכים שחיל הרגלים שלהם יהיה מורכב מאנשים שבבוא עת מלחמה יוצאים אליה ברצון, מאהבתם למלכם, ובבוא השלום שבים לבתיהם ברצון רב עוד יותר, וכך יהיה תמיד אם יבחר המלך אנשים שיודעים להתפרנס מאומנות אחרת ולא מזו. כך עליו גם לדאוג שבבוא השלום ישובו נסיכיו למשול בעמיהם, האצילים לעבד את אחוזותיהם, והרגלים איש לאומנותו, ושכל אחד מהם יילחם ברצון כדי להשיג שלום, ולא יבקש להפר את השלום כדי להשיג מלחמה.

קוזימו אכן, דבריך אלה נראים לי שקולים היטב. ועם זאת, מאחר שהם כמעט הפוכים ממה שחשבתי על כך עד עכשיו, לבי עדיין לא נוקה מכל ספק, שכן אני רואה אדונים ואצילים רבים שמתפרנסים בימי שלום מעיסוקם במלחמה, כמו בני מעמדך, שמקבלים קצבאות מן הנסיכים ומן הרפובליקות. אני רואה גם שכמעט כל הפרשים הכבדים[20] ממשיכים לקבל את קצבאותיהם, ואני רואה רגלים רבים שנשארים במשמרות הערים והמבצרים. נראה לי אפוא שבימי שלום יש מקום לכל אחד.

פבריציו איני מאמין שאתה עצמך מאמין שבימי שלום יש מקום לכל אחד, שכן גם אילו לא היה אפשר להביא שום טעם אחר, מספרם המועט של כל הנשארים במקומות שהזכרת היה משיב לך: מה היחס בין חיל הרגלים הנחוץ במלחמה לבין זה שמעסיקים בשלום? הרי המבצרים והערים ששומרים עליהם בימי שלום, במלחמה שומרים עליהם הרבה יותר, ועל אלה נוספים החיילים שמחזיקים בשדה, ומספרם גדול, ובשלום משלחים את כולם. ואשר למשמרות השלטון, שמספר אנשיהן קטן, האפיפיור יוליוס[21] ואתם הראיתם לכול עד כמה יש לחשוש מפני מי שאינם רוצים

20. במקור uomini d'arme, ובהמשך genti d'arme, "אנשי נשק": פרשים עוטי שריון מלא, רכובים על סוסי מלחמה כבדים ונלחמים בחנית ארוכה. הם היו עיקר כוחם של צבאות השכר באיטליה, וכל אחד מהם יצא למלחמה עם כמה נלווים רכובים. שליטי איטליה החזיקו רבים מהם בשכר קבוע גם בימי שלום, וזה המנהג שפבריציו תוקף בהמשך.

21. יוליוס השני, אפיפיור בשנים 1503 עד 1513, הביא לרומא בשנת 1506 משמר של שכירים שווייצרים. זהו המשמר השווייצרי, המשרת את האפיפיורים עד היום. "אתם" הם הפירנצים: כששבו בני מדיצ'י לשלטון בשנת 1512 הוצב בארמון הסיניוריה ובכיכר שלפניו משמר של חיילים זרים, וכרוניקן פירנצי בן הזמן מזכיר בשנת 1523 את "משמר השווייצרים של הארמון".

לדעת שום אומנות מלבד המלחמה: בשל עזותם סילקתם אותם ממשמרותיכם והעמדתם במקומם שווייצרים, כמי שנולדו וגדלו תחת שלטון החוק ונבחרו בידי הרפובליקות שלהם, כדרך הבחירה האמיתית. לכן אל תאמר עוד שבשלום יש מקום לכל אדם. אשר לפרשים הכבדים, מאחר שכולם ממשיכים לקבל שכר גם בשלום, נראה שכאן קשה יותר להשיב. ואולם מי ששוקל היטב את הכול מוצא את התשובה בנקל: הדרך הזאת להחזיק פרשים כבדים מושחתת ואינה טובה. הסיבה היא שאלה אנשים שעושים זאת לאומנותם, ואילו היו לצדם די אנשים, היו נולדות מהם מדי יום אלף תקלות במדינות שבהן הם נמצאים, אבל מאחר שהם מעטים ואינם יכולים להעמיד צבא בכוחות עצמם, אינם יכולים לגרום נזקים כבדים לעתים קרובות כל כך. ועם זאת גרמו נזקים כאלה פעמים רבות, כפי שסיפרתי לך על פרנצ'סקו, על ספורצה אביו ועל בראצ'ו מפרוג'ה. לכן איני מאשר את המנהג הזה להחזיק פרשים כבדים: הוא מושחת, ועלול להוליד תקלות גדולות.

קוזימו האם היית רוצה לוותר עליהם? ואם היית מחזיק בהם, כיצד היית מחזיק אותם?

פבריציו בדרך של חיל מגויסים[22], לא כזה של מלך צרפת, שהוא מסוכן ועז פנים כמו שלנו, אלא כאלה של הקדמונים, שהקימו את חיל הפרשים מקרב נתיניהם ובימי שלום שלחו אותם לבתיהם להתפרנס מאומנויותיהם, כפי שאסביר ביתר הרחבה לפני שתסתיים השיחה הזאת. לכן, אם החלק הזה של הצבא יכול היום להתפרנס מן העיסוק הזה גם בשלום, הדבר נובע מסדר מושחת. ואשר לקצבאות ששומרים לי ולשאר המפקדים, אני אומר לך שגם זה סדר מושחת עד מאוד. אל לה לרפובליקה נבונה לתת אותן לאיש. אדרבה, עליה להעמיד במלחמה את אזרחיה שלה כמפקדים, ובימי שלום לדאוג שישובו לאומנותם. כך גם מלך נבון: או שלא ייתן אותן כלל, או שאם ייתן, יהיה זה מאחד משני טעמים: או גמול על מעשה מצוין כלשהו, או רצונו להסתייע באדם בשלום כבמלחמה. ומאחר שהבאת אותי לראיה, אדגים את הדבר בעצמי. אני אומר שמעולם לא עשיתי את המלחמה לאומנותי, כי אומנותי היא למשול בנתיניי ולהגן עליהם, וכדי שאוכל להגן עליהם, אומנותי היא לאהוב את השלום ולדעת לעשות מלחמה. ומלכי[23] מתגמל ומוקיר אותי לא כל כך משום שאני מבין במלחמה, אלא משום שאני יודע גם לייעץ לו בשלום. לפיכך אל לו למלך, אם הוא נבון ומבקש לנהוג בתבונה, לרצות בקרבתו אדם שאינו עשוי כך, שכן אם יהיו סביבו או אוהבי שלום רבים מדי או אוהבי מלחמה רבים מדי, הם יביאו אותו לידי טעות. בדבריי הראשונים האלה, ולפי מה שקבעתי לעצמי לדון בו, איני יכול לומר לך יותר, ואם אין לך די בכך, עליך לחפש מי שיניח את דעתך טוב ממני. ודאי כבר התחלת להבין עד כמה קשה להשיב את דרכי הקדמונים אל מלחמות ימינו, אילו הכנות ראוי לאדם נבון לעשות, ולאילו

22. במקור ordinanza: חיל שהשלטון מקים ומסדר בצו. "כזה של מלך צרפת" הוא פלוגות הפרשים הכבדים הקבועות (compagnies d'ordonnance) שייסד שארל השביעי בשנת 1445, ואנשיהן שירתו בשכר בכל ימות השנה. "שלנו" הם הפרשים הכבדים השכירים של איטליה, שפבריציו גינה זה עתה. בפירנצה נקרא כך חיל הרגלים שגויס משנת 1506 מקרב תושבי הכפרים שבשלטונה, אנשים שנרשמו ואומנו בימי שלום ונקראו לדגל רק בשעת הצורך. מקיאוולי עצמו הגה את החיל הזה, הקים אותו וניהל אותו כמזכיר הרשות שהופקדה עליו. החיל הובס בידי הספרדים בפראטו בשנת 1512, והספר הזה הוא במידה רבה כתב הגנה על הרעיון.

23. פבריציו קולונה היה אדון לנחלות רבות בסביבות רומא ובממלכת נפולי, ומכאן "נתיניי". מלכו הוא מלך ספרד, שליט נפולי. מקיאוולי שם דווקא בפיו של מצביא שכר נודע את הטענה שהמלחמה אינה אומנותו.

הזדמנויות אפשר לקוות כדי להוציאן אל הפועל. אבל את הדברים האלה תכיר טוב יותר צעד אחר צעד, אם השיחה לא תלאה אותך, מתוך השוואת כל חלק מסדרי הקדמונים לדרכי ימינו.

קוזימו אם קודם לכן השתוקקנו לשמוע אותך מדבר על הדברים האלה, הרי מה שאמרת עליהם עד כה הכפיל את תשוקתנו. לכן אנו מודים לך על מה שקיבלנו, ומבקשים ממך את השאר.

פבריציו מאחר שכך רצונכם, אתחיל לדון בעניין הזה מראשיתו, כדי שיובן טוב יותר, שכן בדרך זו אפשר להציגו ביתר הרחבה. תכליתו של מי שרוצה לעשות מלחמה היא שיוכל להילחם בכל אויב בשדה הפתוח ולנצח בקרב. כדי לעשות זאת יש להקים צבא, וכדי להקים את הצבא צריך למצוא את האנשים, לחמש אותם, לסדר אותם, לאמן אותם במערכים הקטנים ובגדולים, להחנות אותם, ואחר כך להעמיד אותם מול האויב, או בעמידה או במסע. בדברים האלה כלולה כל תורת המלחמה בשדה הפתוח, שהיא הנחוצה ביותר והמכובדת ביותר. מי שיודע היטב לערוך קרב מול האויב, שאר הטעויות שיעשה בניהול המלחמה יהיו נסבלות; אבל מי שחסר את הידיעה הזאת, גם אם בשאר הפרטים כוחו רב, לעולם לא יסיים מלחמה בכבוד, שכן קרב אחד שאתה מנצח בו מוחק כל משגה אחר שלך, אך אם אתה מפסיד בו, כל מה שעשית היטב לפני כן עולה בתוהו. ומאחר שראשית כול יש למצוא את האנשים, עלינו לדון בגיוסם[24], שכך קראו לו הקדמונים. אנחנו היינו אומרים בחירה, אבל כדי לכנות אותו בשם מכובד יותר אני רוצה שנשמור לו את השם גיוס. מי שקבעו כללים למלחמה[25] דורשים לבחור את האנשים מן הארצות הממוזגות, כדי שיהיו בהם גם אומץ וגם תבונה, שכן הארץ החמה מולידה אנשים נבונים ולא אמיצים, והקרה אמיצים ולא נבונים. הכלל הזה יפה למי שהוא שליט העולם כולו, ולכן רשאי לקחת את האנשים מכל מקום שייטב בעיניו. אבל אם רוצים לקבוע כלל שכל אחד יוכל להשתמש בו, יש לומר שכל רפובליקה וכל ממלכה צריכות לבחור את חייליהן מארצותיהן שלהן, יהיו חמות או קרות או ממוזגות. שהרי דוגמאות הקדמונים מראות שבכל ארץ אפשר להפוך אנשים לחיילים טובים באימון, כי במקום שהטבע מחסיר, משלימה השקידה, וכוחה בעניין הזה רב מכוח הטבע. ואם בוחרים אותם במקומות אחרים, אי אפשר לקרוא לזה גיוס, כי גיוס פירושו לקחת את הטובים שבארץ, ושתהיה בידך הסמכות לבחור הן במי שאינם רוצים לשרת בצבא והן במי שרוצים. לפיכך אי אפשר לערוך גיוס כזה אלא במקומות הכפופים לך, כי בארצות שאינן שלך אינך יכול לקחת את מי שאתה רוצה, אלא עליך לקחת את מי שרוצים.

קוזימו ובכל זאת, גם מבין אלה שרוצים לבוא אפשר לקחת אחדים ולדחות אחרים, ולכן אפשר לקרוא לזה גיוס.

פבריציו במובן מסוים אתה צודק. אבל תן דעתך על הפגמים שיש בגיוס כזה מעצם טיבו, שהרי פעמים רבות אין הוא גיוס כלל. ראשית, מי שאינם נתיניך ומשרתים בצבא מרצונם אינם מן

24. במקור deletto, מן הלטינית delectus, שמו של גיוס החיילים ברומא. פירושה המילולי של המילה הוא "בחירה", והוויכוח שבהמשך נסב על כך: בעיני פבריציו אין זו בחירה של ממש אלא כשהשלטון רשאי לקחת את מי שהוא רוצה, ולא רק את מי שמתנדב.

הטובים שבבני ארצם, אלא דווקא מן הגרועים שבהם, שכן אם יש שם אנשים מחרחרי ריב, בטלנים, חסרי רסן, חסרי יראת שמים, כאלה שברחו ממרות אביהם, מגדפים ומהמרים, אנשים שגידולם רע מכל בחינה, הם הם שרוצים לשרת בצבא, ואין מידות מנוגדות יותר מאלה לצבא אמיתי וטוב. כשמתייצבים לפניך אנשים כאלה במספר העולה על מה שקבעת, אתה יכול לבחור מתוכם, אבל מאחר שהחומר גרוע, לא ייתכן שהגיוס יהיה טוב. ואולם פעמים רבות קורה שאין הם רבים די הצורך כדי למלא את המספר שאתה צריך, ואז אתה נאלץ לקחת את כולם, וכבר אי אפשר לקרוא לזה גיוס אלא שכירת רגלים. באי סדר כזה מקימים היום את הצבאות באיטליה ובמקומות אחרים, חוץ מגרמניה[26], כי איש אינו נשכר בפקודת השליט אלא לפי רצונו של מי שרוצה לשרת. חשוב אפוא עתה בעצמך אילו מדרכי הצבאות הקדמונים אפשר להנהיג בצבא של אנשים שקובצו בדרך כזאת.

קוזימו אם כן, באיזו דרך יש ללכת?

פבריציו בזו שאמרתי: לבחור אותם מקרב נתיני השליט ובכוח סמכותו.

קוזימו ובאנשים שנבחרו כך אפשר יהיה להנהיג אחת מצורותיהם של הקדמונים?

פבריציו אתה יודע היטב שכן, ובלבד שמי שמפקד עליהם יהיה שליטם או אדונם הקבוע, אם זו נסיכות, או אזרח המשמש לאותה עת מצביא, אם זו רפובליקה. אחרת קשה לעשות דבר של טעם.

קוזימו מדוע?

פבריציו אומר לך זאת בבוא העת. לפי שעה אני רוצה שתסתפק בזה: בדרך אחרת אי אפשר לפעול כהלכה.

קוזימו אם כן, מאחר שאת הגיוס הזה יש לערוך בארצך שלך, מהיכן לדעתך מוטב לקחת את האנשים, מן העיר או מן הכפרים?

פבריציו כל מי שכתבו על כך מסכימים שמוטב לבחור אותם מן הכפרים, שכן אלה אנשים מורגלים בתלאות, שגדלו בעמל, רגילים לעמוד בשמש ולהתרחק מן הצל, יודעים להשתמש בכלי ברזל, לחפור תעלה ולשאת משא, ואין בהם לא עורמה ולא זדון. אבל דעתי שלי בעניין זה היא שמאחר שיש שני מיני חיילים, רגלים ופרשים, יש לבחור את הרגלים מן הכפרים ואת הפרשים מן הערים.

קוזימו באיזה גיל היית לוקח אותם?

פבריציו אילו היה עליי להקים צבא חדש, הייתי לוקח אותם מגיל שבע עשרה עד ארבעים, ואילו היה הצבא כבר קיים ועליי לחדשו, תמיד בני שבע עשרה.

---

25. הכוונה לווגטיוס, סופר צבאי רומי משלהי העת העתיקה. חיבורו על ענייני הצבא היה ספר היסוד של תורת המלחמה באירופה עד ימי מקיאוולי, ומקיאוולי נשען עליו הרבה בספר הזה. לדבריו בני הארצות החמות נבונים אך דלי דם, ולכן חוששים מפצעים, ובני הצפון שופעי דם ונכונים לקרב אך פוזיזים. על כן יש לגייס מן האקלים הממוזג.

26. ערי גרמניה החופשיות חימשו ואימנו את אזרחיהן שלהן. מקיאוולי, ששהה בשנת 1508 בחצר הקיסר מקסימיליאן, משבח אותן על כך בהנסיך.

קוזימו איני מבין היטב את ההבחנה הזאת.

פבריציו אסביר לך. אילו היה עליי לארגן צבא במקום שאין בו צבא, היה הכרח לבחור את כל המתאימים ביותר, ובלבד שיהיו בגיל השירות, כדי שאוכל לאמן אותם, כפי שאומר בהמשך. אבל אילו היה עליי לערוך את הגיוס במקומות שבהם הצבא הזה כבר מסודר, הייתי לוקח להשלמתו בני שבע עשרה, שכן המבוגרים מהם כבר נבחרו ונרשמו.

קוזימו אם כן, היית רוצה להקים חיל מגויסים כמו זה שיש בארצנו.

פבריציו יפה אמרת. אלא שאני הייתי מחמש אותם, ממנה להם מפקדים, מאמן אותם ועורך אותם בדרך שאיני יודע אם כך ערכתם אתם את שלכם.

קוזימו אתה משבח אפוא את חיל המגויסים?

פבריציו למה, אתה רוצה שאגנה אותו?

קוזימו מפני שאנשים חכמים רבים גינו אותו תמיד.

פבריציו יש סתירה בדבריך כשאתה אומר שאדם חכם מגנה את חיל המגויסים. ייתכן בהחלט שהוא נחשב חכם, ושלא בצדק.

קוזימו הכישלון שנחל בכל פעם שעמד במבחן הוא שמביא אותנו לדעה הזאת[27].

פבריציו היזהר שמא הפגם בכם ולא בו, ובזאת תיווכח עוד לפני שתסתיים שיחתנו זו.

קוזימו תעשה לנו בכך חסד גדול. ובכל זאת אני רוצה לומר לך במה האנשים האלה מאשימים אותו, כדי שתיטיב להצדיקו. כך הם אומרים: או שיהיה חסר תועלת, ואם נבטח בו נאבד בגללו את המדינה, או שיהיה רב כושר, ואז מי שמפקד עליו יוכל בנקל ליטול אותה מאיתנו. הם מביאים לראיה את הרומאים, שאיבדו את חירותם בגלל צבא כזה משלהם. הם מביאים לראיה את הוונציאנים ואת מלך צרפת: הוונציאנים משתמשים בצבא של אחרים כדי שלא יצטרכו לציית לאזרח משלהם, והמלך פירק את עמיו מנשקם כדי שיקל עליו למשול בהם[28]. אבל מחוסר התועלת הם חוששים הרבה יותר מאשר מזה, ולחוסר התועלת הזה הם מביאים שני טעמים עיקריים: האחד, שהאנשים חסרי ניסיון, והשני, שהם משרתים בכפייה, שכן לדבריהם אדם מבוגר אינו לומד עוד דבר, ובכפייה לא נעשה מעולם דבר כהלכה.

פבריציו כל הטעמים שאתה מונה הם טעמים של אנשים שאינם רואים למרחוק, כפי שאראה לך בבירור. ותחילה, אשר לחוסר התועלת, אני אומר לך שאין צבא מועיל יותר מצבא משלך, ושאי אפשר לארגן צבא משלך אלא בדרך הזאת. ומאחר שעל כך אין מחלוקת, איני רוצה להאריך בזה, שהרי כל הדוגמאות שבדברי ימי הקדמונים עומדות לצדנו. ואשר לחוסר הניסיון ולכפייה

27. רמז בעיקר לפראטו. באוגוסט 1512 נסו שם מגויסי פירנצה מפני הרגלים הספרדים, העיר נבזזה, ובתוך ימים הודח סודריני, ראש הרפובליקה, ובני מדיצ'י שבו לשלטון.
28. **בהנסיך** מקיאוולי מספר ששארל השביעי הקים בצרפת צבא קבע של פרשים ושל רגלים, ושבנו לואי האחד עשר ביטל את חיל הרגלים והחל לשכור שווייצרים. בטעות הזאת הוא רואה שם את מקור הסכנות האורבות לממלכה.

שהם מביאים לראיה, אני אומר שאמת היא שחוסר ניסיון ממעט את האומץ ושכפייה מולידה מורת רוח, אבל את האומץ ואת הניסיון מקנים לאנשים בדרך שבה מחמשים, מאמנים ועורכים אותם, כפי שתראה בהמשך השיחה. ואשר לכפייה, עליך להבין שהאנשים המובאים אל הצבא בפקודת השליט צריכים לבוא אליו לא כפויים לגמרי ולא מתנדבים לגמרי, שכן רצון גמור היה מוליד את המכשלות שאמרתי למעלה, שלא היה זה גיוס ושמעטים היו באים, וכפייה גמורה הייתה מולידה תוצאות רעות גם היא. לכן יש לבחור בדרך ביניים, שאין בה לא כפייה גמורה ולא רצון גמור, שבה האנשים נמשכים מתוך יראת הכבוד שהם רוחשים לשליט, ויראים מפני זעמו יותר מן הטורח שלפניהם. כך תהיה הכפייה תמיד מהולה ברצון במידה כזאת, שלא תוכל לצמוח ממנה מורת רוח שתוצאותיה רעות. אין אני אומר בכך שאי אפשר לנצח חיל כזה, שהרי צבאות רומא נוצחו פעמים רבות כל כך, וגם צבאו של חניבעל נוצח, ומכאן רואים שאי אפשר לארגן צבא שאדם יכול להבטיח לעצמו שלא יובס. לפיכך אל להם לחכמים האלה שלך למדוד את חוסר התועלת בכך שהחיל הפסיד פעם אחת, אלא עליהם להאמין כי כשם שמפסידים כך אפשר גם לנצח, ולתקן את סיבת ההפסד. ואילו בדקו את הדבר, היו מוצאים שההפסד לא בא מפגם בשיטה אלא מפגם בסדרים, שלא הגיעו לשלמותם, וכפי שאמרתי, היה עליהם לטפל בכך לא בגינוי חיל המגויסים אלא בתיקונו. איך יש לעשות זאת, תבין צעד אחר צעד. ואשר לחשש שמוסד כזה ייטול ממך את המדינה בידי מי שיעמוד בראשו, אני משיב שנשק שבידי אזרחיך או נתיניך, כשהוא ניתן להם מכוח החוקים והסדר, לא הזיק מעולם, אלא להפך, תמיד הוא מועיל, וערים נשמרות בלא רבב זמן רב יותר כשיש להן נשק כזה מאשר בלעדיו. רומא עמדה בחירותה ארבע מאות שנה, והייתה חמושה; ספרטה, שמונה מאות. ערים רבות אחרות היו בלי נשק, וחירותן לא האריכה ימים אפילו ארבעים שנה. שהרי ערים זקוקות לנשק, וכשאין להן נשק משלהן הן שוכרות צבא זר, וצבא זר יזיק לטובת הכלל מהר יותר מצבא משלך, שכן קל יותר להשחית אותו, ואזרח שעולה לגדולה יוכל להיעזר בו מהר יותר, ויש לאותו אזרח חומר קל יותר לעבוד בו, כי עליו לדכא אנשים שאין בידם נשק. מלבד זאת, עיר שיש לה שני אויבים צריכה לחשוש יותר מעיר שיש לה אויב אחד. עיר הנעזרת בצבא זר חוששת בעת ובעונה אחת מן הזר שהיא שוכרת ומן האזרח שלה, וכדי להיווכח שיש יסוד לחשש הזה, היזכר במה שאמרתי לפני זמן קצר על פרנצ'סקו ספורצה. עיר המשתמשת בצבא משלה אינה חוששת אלא מן האזרח שלה. אבל מכל הטעמים שאפשר לומר, די לי בזה: מעולם לא ייסד איש רפובליקה או ממלכה בלי לחשוב שתושביה הם שיגנו עליה בנשקם. ואילו נהגו הוונציאנים בחוכמה בעניין זה כפי שנהגו בכל שאר סדריהם, היו מקימים בעולם מלכות חדשה. והם ראויים לגנאי על אחת כמה וכמה, שהרי מחוקקיהם הראשונים חימשו אותם. אלא שמאחר שלא היה להם שלטון ביבשה, היו חמושים בים, ושם ניהלו את מלחמותיהם בגבורה, ובנשק בידם הגדילו את מולדתם. אבל כשהגיעה העת ונדרשו להילחם ביבשה כדי להגן על ויצ'נצה, במקום לשלוח אזרח משלהם להילחם שם, כפי שהיה עליהם לעשות, שכרו להם למצביא את המרקיז ממנטובה. זו הייתה ההחלטה הרעה שקיצצה את רגליהם ולא הניחה להם

לעלות השמיימה ולהתפשט[29]. ואם עשו זאת משום שסברו שאף שהם יודעים להילחם בים, אין להם ביטחון שידעו להילחם ביבשה, היה זה חוסר ביטחון שאין בו חוכמה, שכן מצביא של ים, הרגיל להילחם ברוחות, במים ובבני אדם, ייעשה מצביא של יבשה, שבה נלחמים בבני אדם בלבד, ביתר קלות משמצביא של יבשה ייעשה מצביא של ים. והרומאים שלי, שידעו להילחם ביבשה ולא בים, כשיצאו למלחמה בקרתגים, שהיו אדירים בים, לא שכרו יוונים או ספרדים הרגילים בים, אלא הטילו את המשימה על אזרחיהם שנהגו לשלוח ליבשה, וניצחו. ואם עשו זאת הוונציאנים כדי שאזרח משלהם לא ייעשה עריץ, היה זה חשש שלא נשקל כראוי, שכן מלבד הטעמים שאמרתי על כך לפני זמן קצר, אם מעולם לא נעשה אזרח לעריץ בכוח צבא הים בעיר השוכנת בים, קל וחומר שלא היה יכול לעשות זאת בכוח צבא היבשה. מכאן היה עליהם להבין שלא הנשק שבידי אזרחיהם עושה אותם עריצים, אלא סדרי ממשל רעים הם שמביאים על עיר עריצות, ומאחר שהממשל שלהם היה טוב, לא היה להם יסוד לחשוש מנשקם. הם קיבלו אפוא החלטה לא נבונה, והיא שגזלה מהם תהילה רבה ואושר רב. ואשר לשגיאתו של מלך צרפת, שאינו מחזיק את עמיו מאומנים למלחמה (ואותה מביאים אנשיך אלה לדוגמה), כל מי שיניח בצד את נטיות לבו הפרטיות יודה שזה פגמה של הממלכה ההיא, ושההזנחה הזאת לבדה היא שמחלישה אותה. אבל הארכתי יותר מדי בסטייה הזאת, ואולי יצאתי מענייני. ועם זאת עשיתי זאת כדי להשיב לך ולהראות לך שאי אפשר להישען על צבא אחר אלא על צבא משלך, ושצבא משלך אי אפשר לארגן אלא בדרך של חיל מגויסים, ושאין דרך אחרת להנהיג במקום כלשהו צורות של צבא, ואין אופן אחר לכונן משמעת צבאית. אם קראת על הסדרים שקבעו ברומא המלכים הראשונים, ובייחוד סרוויוס טוליוס, תמצא שסדר המעמדות אינו אלא חיל מגויסים, שנועד לאפשר להעמיד בן רגע צבא להגנת העיר[30]. אבל נשוב אל הגיוס שלנו. אני חוזר ואומר שאילו היה עליי לחדש חיל ישן הייתי לוקח בני שבע עשרה, ואילו היה עליי ליצור חיל חדש הייתי לוקח אותם מכל גיל שבין שבע עשרה לארבעים, כדי שאוכל להשתמש בהם מיד.

קוזימו האם היית מבדיל ביניהם לפי האומנות שהם עוסקים בה?

פבריציו המחברים האלה[31] מבחינים ביניהם: הם אינם רוצים שייקחו ציידי ציפורים, דייגים, טבחים, סרסורי זנות וכל מי שאומנותו לשעשע, אלא שייקחו, מלבד עובדי האדמה, נפחים, מפרזלי סוסים, נגרים, קצבים, ציידים וכיוצא באלה. אני עצמי לא הייתי מבחין הרבה בין האומנויות כשבאים לשעֵר מהן את טיבו של האדם, אבל הייתי מבחין ביניהן בהחלט כשבאים לשאול במי אפשר להשתמש בתועלת רבה יותר. לכן האיכרים, הרגילים לעבוד את האדמה, מועילים יותר מכל אדם אחר, שכן מכל האומנויות זו נדרשת בצבאות יותר מן האחרות. אחריהם

29. ויצ'נצה מסרה את עצמה לוונציה בשנת 1404, בראשית התפשטותה הגדולה של ונציה ביבשה. המרקיז הוא מבית גונזגה, שליטי מנטובה. את צבא היבשה שלה נהגה ונציה להפקיד בידי מצביאים שכירים זרים ולא בידי אחד מאזיליה. הקוראים בשנת 1521 ידעו במה זה נגמר: בשנת 1509, אחרי התבוסה בקרב אניאדלו, איבדה ונציה בתוך שבועות כמעט את כל נחלותיה ביבשה.

30. לפי המסורת הרומית חילק המלך סרוויוס טוליוס את האזרחים למעמדות לפי רכושם, ולכל מעמד נקבעו הנשק שעליו להביא עמו ומקומו במערך. כך מספר טיטוס ליוויוס.

31. בראש ובראשונה וגטיוס. רשימת האומנויות שכאן, וכן תיאור גופו של המגויס שבהמשך, לקוחים ממנו בשינויים קלים.

באים הנפחים, הנגרים, מפרזלי הסוסים והסתתים, ומאלה מועיל שיהיו רבים, כי אומנותם יפה לדברים רבים, וטוב מאוד שיהיה לך חייל שאתה מפיק ממנו שירות כפול.

קוזימו במה מכירים מי כשיר לשרת בצבא ומי אינו כשיר?

פבריציו אני רוצה לדבר על הדרך לבחור אנשים לחיל מגויסים חדש, שממנו יוקם אחר כך צבא, שכן בכך אדבר במידת מה גם על הבחירה שנעשית כדי לחדש חיל מגויסים ישן. אני אומר אפוא שאת טיבו של אדם שעליך לבחור לחייל מכירים או מן הניסיון, לפי מעשה מצוין כלשהו שעשה, או מתוך השערה. הוכחה לגבורה אי אפשר למצוא באנשים שנבחרים בפעם הראשונה ושלא נבחרו מעולם קודם לכן, ובחילות שמוקמים לראשונה מעטים בעלי ההוכחה הזאת, אם בכלל. לכן, כשהניסיון הזה חסר, הכרח לפנות אל ההשערה, והיא נלמדת מן הגיל, מן האומנות ומן המראה. על שני הראשונים כבר דיברנו, ונותר לדבר על השלישי. ואני אומר שהיו מי שרצו שהחייל יהיה גבה קומה, ופירוס בתוכם, ואחרים בחרו בחיילים לפי חוסן הגוף בלבד, כפי שעשה קיסר. את החוסן הזה, של הגוף ושל הרוח, משערים לפי מבנה האיברים ולפי חן המראה, ולכן אומרים הכותבים על כך שהחייל צריך שיהיו לו עיניים ערות ועליזות, צוואר גידי, חזה רחב, זרועות שריריות, אצבעות ארוכות, בטן קטנה, מותניים מעוגלים, שוקיים וכפות רגליים רזות. התכונות האלה עושות תמיד את האדם זריז וחזק, ואלה שני הדברים שמבקשים בחייל יותר מכל השאר. ומעל לכול יש לבחון את מידותיו, ולראות שיש בו הגינות ובושת פנים, שאם לא כן, בוחרים אדם שיזרע מדנים ויפתח פתח להשחתה. ואל יאמין איש שבאדם שחונך בלי מוסר ושנפשו מכוערת יכולה לשכון מעלה שראויה לשבח מצד כלשהו. איני סבור שיהיה זה מיותר, ואף נראה לי הכרחי, כדי שתיטיב להבין את חשיבותו של הגיוס הזה, לספר לך כיצד נהגו הקונסולים הרומאים בבחירת הלגיונות הרומיים בראשית כהונתם. בגיוס הזה, מאחר שבשל המלחמות הבלתי פוסקות היו העומדים לבחירה תערובת של ותיקים ושל חדשים, יכלו לבחור את הוותיקים לפי הניסיון ואת החדשים לפי ההשערה. ויש לשים לב לכך שגיוסים כאלה נערכים או כדי להשתמש במגויסים מיד, או כדי לאמן אותם מיד ולהשתמש בהם בבוא העת. אני דיברתי ואדבר על כל מה שמסדרים כדי להשתמש בו בבוא העת, כי כוונתי להראות לך איך אפשר להקים צבא בארצות שאין בהן צבא, ובארצות כאלה אי אפשר לגייס לשימוש מיידי. אבל בארצות שנהוג להוציא מהן צבאות בצו השליט אפשר בהחלט לגייס לשימוש מיידי, כפי שנהגו ברומא וכפי שנוהגים היום אצל השווייצרים, שכן בגיוסים האלה, גם אם יש בהם חדשים, יש בהם עוד רבים כל כך מן האחרים, הרגילים לעמוד בסדרי הצבא, שהחדשים והוותיקים מתערבבים ונעשים גוף אחד, מלוכד וטוב. ואף על פי כן הקיסרים, משהחלו להחזיק את החיילים במחנות קבע, מינו על החיילים החדשים, שכינו אותם טירונים, מורה שיאמן אותם, כפי שרואים בתולדות חייו של הקיסר מקסימינוס[32]. כל עוד הייתה רומא חופשית, הוסדר הדבר הזה לא בצבאות אלא בתוך

32. מקסימינוס התרקי, קיסר רומא בשנים 235 עד 238. לפני שעלה לשלטון הפקיד בידיו הקיסר אלכסנדר סוורוס את אימון המגויסים החדשים. כך מסופר בתולדות חייו שבקובץ **היסטוריה אוגוסטה**, וגם אצל ההיסטוריון הרודיאנוס. בלטינית tiro, וברבים tirones, הוא חייל מתחיל, ומכאן המילה העברית טירון.

העיר, ומאחר שהיו נהוגים בה תרגילי מלחמה שבהם התאמנו הנערים, כשנבחרו אחר כך לצאת למלחמה כבר היו מורגלים כל כך במלחמה המדומה, שיכלו בנקל לשמש באמיתית. אבל משביטלו הקיסרים לימים את התרגילים האלה, נאלצו לנהוג בדרך שתיארתי לך. ובבואי אפוא אל דרך הגיוס הרומית, אני אומר כך: לאחר שהקונסולים הרומאים, שעליהם הוטל עול המלחמה, נכנסו לכהונתם וביקשו להקים את צבאותיהם (שכן נהוג היה שלכל אחד מהם יהיו שני לגיונות של רומאים, והם היו גיד צבאותיהם), מינו עשרים וארבעה טריבונים צבאיים[33] והעמידו שישה מהם על כל לגיון, והללו מילאו את התפקיד שממלאים היום אלה שאנחנו קוראים להם קונסטבלים[34]. אחר כך כינסו את כל הרומאים הכשירים לשאת נשק, והעמידו את הטריבונים של כל לגיון בנפרד מאלה של האחרים. אחר כך הטילו גורל בין השבטים[35], כדי לקבוע מאיזה מהם ייערך הגיוס תחילה, ומן השבט שעלה בגורל בחרו ארבעה מן הטובים ביותר. אחד מהם בחרו להם הטריבונים של הלגיון הראשון, מן השלושה הנותרים בחרו הטריבונים של הלגיון השני אחד, מן השניים הנותרים בחרו הטריבונים של השלישי אחד, והאחרון נפל בחלקו של הלגיון הרביעי. אחרי הארבעה האלה בחרו עוד ארבעה: את הראשון שבהם בחרו הטריבונים של הלגיון השני, את השני אלה של השלישי, את השלישי אלה של הרביעי, והרביעי נשאר ללגיון הראשון. אחר כך בחרו עוד ארבעה: את הראשון בחר הלגיון השלישי, את השני הרביעי, את השלישי הראשון, והרביעי נשאר לשני. וכך התחלף סדר הבחירה פעם אחר פעם, עד שהבחירה יצאה שווה והלגיונות היו שקולים זה לזה. וכפי שאמרנו למעלה, גיוס כזה אפשר היה לערוך לשימוש מיידי, כי נערך בין אנשים שחלק ניכר מהם היו מנוסים במלחמה האמיתית, וכולם מאומנים במדומה, ואפשר היה לערוך אותו לפי ההשערה ולפי הניסיון גם יחד. אבל במקום שיש להקים בו צבא חדש, ולכן לבחור את האנשים לקראת העת שתבוא, אי אפשר לערוך את הגיוס אלא לפי ההשערה, והיא נלמדת מן הגיל ומן המראה.

קוזימו אני סבור שכל מה שאמרת נכון לגמרי. אבל לפני שתעבור לעניין אחר, אני רוצה לשאול אותך על דבר שהזכרת לי כשאמרת שגיוס שנערך במקום שבו האנשים אינם רגילים בשירות צבאי צריך להיערך לפי ההשערה, שכן שמעתי במקומות רבים שמגנים את חיל המגויסים שלנו, ובייחוד את מספרו. רבים אומרים שיש לגייס מספר קטן יותר, ושמכך תצמח התועלת הזאת: האנשים יהיו טובים יותר ומובחרים יותר, לא ייגרם לבני אדם טורח רב כל כך, ואפשר יהיה לתת להם גמול כלשהו, שבזכותו יהיו מרוצים יותר ויהיה קל יותר לפקד עליהם. לכן הייתי רוצה לשמוע את דעתך בעניין הזה: האם תעדיף חיל גדול על חיל קטן, וכיצד תבחר את האנשים בזה ובזה.

פבריציו אין ספק שחיל גדול טוב יותר מחיל קטן ונחוץ יותר, ונכון יותר לומר: במקום שאי אפשר לגייס בו אנשים רבים, אי אפשר להקים חיל מגויסים מושלם. ואת כל הנימוקים שהביאו

33. כאן מקיאוולי אינו מדייק. בתקופה שהתיאור משקף, סביב המאה השנייה לפנה"ס, נבחרו עשרים וארבעה הטריבונים של ארבעת הלגיונות באספת העם. הקונסולים מינו בעצמם, דרך כלל, רק את הטריבונים של לגיונות נוספים.
34. במקור connestaboli. באיטליה של ימי מקיאוולי נקרא כך מפקד של פלוגת רגלים, ואין זה התואר הרם "קונסטבל גדול" שנשא פבריציו עצמו בממלכת נפולי.

האנשים האלה אפריך לך בנקל. ראשית, אני אומר שבמקום שיש בו עם רב, כמו בטוסקנה למשל, חיל קטן אינו מביא לכך שיהיו לך אנשים טובים יותר ולא לכך שהגיוס יהיה מובחר יותר, שכן אם רוצים, בבחירת האנשים, לשפוט אותם לפי הניסיון, יימצאו בארץ הזאת מעטים מאוד שהניסיון מעיד לטובתם, הן משום שמעטים מהם היו במלחמה, והן משום שמאותם מעטים, מעטים מאוד הוכיחו את עצמם במעשה שבזכותו ראוי לבחור בהם לפני האחרים. מי שצריך לבחור אנשים במקומות כאלה חייב להניח את הניסיון בצד ולקחת אותם לפי ההשערה. וכשאדם נדחק אפוא לכורח כזה, הייתי רוצה לדעת: אם מתייצבים לפניי עשרים צעירים שמראם טוב, לפי איזה כלל אדע את מי מהם לבחור ואת מי לדחות? אני סבור שכל אדם יודה בלי ספק שהטעות הקטנה יותר היא לקחת את כולם, לחמש אותם ולאמן אותם, מאחר שאי אפשר לדעת מי מהם טוב יותר, ולדחות את הגיוס הבטוח יותר לשעה שבה, מתוך ההיכרות עמם באימונים, יתגלו אלה שרוחם וחיוניותם רבות יותר. נמצא שבסיכומו של דבר, הרעיון לבחור במקרה כזה מעטים כדי שיהיו טובים יותר מוטעה מיסודו. ואשר לטענה שבדרך זו ייגרם פחות טורח לארץ ולאנשים, אני אומר שחיל המגויסים, גדול או קטן, אינו גורם שום טורח, שכן המוסד הזה אינו מנתק את האנשים משום עיסוק מעיסוקיהם ואינו כובל אותם כך שלא יוכלו ללכת לענייניהם, אלא מחייב אותם רק להתכנס בימי הפנאי כדי להתאמן[36]. דבר זה אינו מזיק לא לארץ ולא לאנשים, ולצעירים אף יסב הנאה: במקום לשבת בימי החג בבטלה מבישה בקרנות הרחוב, היו הולכים להנאתם אל האימונים האלה, שהרי העיסוק בנשק, כשם שהוא מחזה יפה, כך הוא ערב לצעירים. ואשר לכך שאפשר יהיה לשלם לחיל קטן, ולכן להחזיק את אנשיו צייתנים ומרוצים יותר, אני משיב שאי אפשר להקים חיל מגויסים קטן כל כך שאפשר יהיה לשלם לו בקביעות שכר שיספק את אנשיו. למשל, אילו הוקם חיל של חמשת אלפים רגלים, ורצו לשלם להם שכר שאפשר להאמין שיסתפקו בו, היה צריך לתת להם לפחות עשרת אלפים דוקטים בחודש[37]. והנה, ראשית, מספר כזה של רגלים אינו מספיק לצבא, ותשלום כזה הוא נטל שמדינה אינה יכולה לשאת, ומצד אחר אין בו די כדי שהאנשים יהיו מרוצים ומחויבים כך שאפשר יהיה להשתמש בהם בכל עת שרוצים. נמצא שבדרך זו מוציאים הרבה ומקבלים כוח מועט, שאין בו די לא להגנתך ולא לשום מפעל משלך. אם תיתן להם יותר, או תיקח יותר אנשים, יקשה עליך עוד יותר לשלם להם. אם תיתן להם פחות, או תיקח פחות אנשים, הם יהיו מרוצים עוד פחות, או יביאו לך עוד פחות תועלת. לפיכך מי שמדברים על הקמת חיל מגויסים ועל תשלום שכר לאנשיו כל עוד הם יושבים בבתיהם מדברים על דברים שהם או בלתי אפשריים או חסרי תועלת. אבל בהחלט נחוץ לשלם להם כשמוציאים אותם מבתיהם כדי להוליכם למלחמה. ואפילו אם המוסד הזה גורם לרשומים בו טורח כלשהו בימי שלום (ואיני רואה טורח כזה), הרי כנגדו באות כל הטובות שמביא לארץ צבא מסודר,

35. השבט הרומי (tribus) אינו שבט של מוצא אלא יחידה שבה נרשמו האזרחים לפי מקום מושבם. מאמצע המאה השלישית לפנה"ס היו שלושים וחמישה שבטים כאלה. את סדר הגיוס המתואר כאן מוסר פוליביוס.

36. כאן מקיאוולי מגן על מפעלו שלו. כבר בתזכיר שכתב בשנת 1506, עם הקמת חיל המגויסים הפירנצי, קבע שאין לחייב את הרשומים ביותר משנים עשר או שישה עשר מסדרים בשנה, ושבשאר הזמן יש להניח להם ללכת לעיסוקיהם.

37. הדוקט היה מטבע זהב שמשקלו כשלושה גרמים וחצי, שווה ערך לפלורין הפירנצי. החשבון הוא אפוא שני דוקטים בחודש לכל רגלי.

שבלעדיו אין בה שום דבר בטוח. מסקנתי היא שמי שמבקש חיל מגויסים קטן כדי שיוכל לשלם לאנשיו, או מכל טעם אחר מאלה שהבאת, אינו מבין בדבר. ויש עוד דבר שמחזק את דעתי: כל חיל, יהיה גודלו אשר יהיה, הולך ופוחת בידיך, כי אינספור סיבות מונעות מאנשים להתייצב, וחיל קטן יתמעט עד שלא יישאר ממנו דבר. זאת ועוד: כשחיל המגויסים גדול, אתה יכול לבחור אם להשתמש במעטים או ברבים. מלבד זה, החיל צריך להועיל לך הן בפועל והן בשמו הטוב, וחיל גדול תמיד יקנה לך שם גדול יותר. ועל כך יש להוסיף: מאחר שחילות מגויסים מוקמים כדי שהאנשים יהיו מאומנים, אם תרשום מעט אנשים בארץ רחבה, יהיו הרשומים רחוקים כל כך זה מזה, שלא תוכל לכנס אותם לאימונים בלי לגרום להם נזק כבד מאוד, ובלי האימונים האלה אין בחיל המגויסים תועלת, כפי שייאמר במקומו.

קוזימו די לי במה שאמרת על שאלתי זו. אבל עכשיו אני מבקש שתיישב לי ספק אחר. האנשים האלה אומרים שהמון כזה של חמושים עלול לחולל בארץ ערבוביה, מריבות ואי סדר.

פבריציו גם זו דעה שאין בה ממש, ואומר לך מדוע. אנשים שאורגנו לשאת נשק יכולים לגרום אי סדר בשתי דרכים: או בינם לבין עצמם, או כלפי אחרים. את שני הדברים קל למנוע, אם הסדר עצמו אינו מונע אותם מאליו. אשר לסכסוכים ביניהם, הסדר הזה מסלק אותם ואינו מלבה אותם, שהרי כשאתה מארגן את האנשים אתה נותן להם נשק ומפקדים. אם הארץ שבה אתה מארגן אותם זרה למלחמה כל כך שאין בה נשק בידי איש, ומאוחדת כל כך שאין בה ראשי סיעות, הסדר הזה עושה את אנשיה עזים יותר כלפי הזר, אבל בשום אופן אינו מפלג אותם יותר משהיו, שכן אנשים הערוכים בסדר טוב יראים את החוקים, בין שהם חמושים ובין שאינם חמושים, ולעולם לא יחוללו תסיסה אלא אם המפקדים שאתה נותן להם הם שיגרמו לה. ואיך מונעים זאת ייאמר מיד. אבל אם הארץ שבה אתה מארגן אותם רגילה בנשק ומפולגת, הסדר הזה לבדו הוא שמאחד את אנשיה, שכן יש להם נשק וראשים משלהם, אבל הנשק אינו מועיל למלחמה והראשים מלבים סכסוכים, ואילו הסדר הזה נותן להם נשק שמועיל למלחמה וראשים שמכבים סכסוכים. בארץ כזאת, ברגע שנפגע אדם, הוא פונה אל ראש סיעתו, וזה, כדי לשמור על מעמדו, מעודד אותו לנקום ולא להשלים, ואילו ראש שמונה מטעם הציבור עושה את ההפך. נמצא שבדרך זו מסלקים את סיבת הסכסוכים ומכינים את סיבת האחדות: הארצות המאוחדות והרכרוכיות מאבדות את מורך לבן ושומרות על אחדותן; והמפולגות והמסוכסכות מתאחדות, והעזות שבהן, שהן רגילות להשתמש בה בלי סדר, מופנית לתועלת הכלל. ואשר לרצון שלא יזיקו לאחרים, יש לזכור שאין הם יכולים לעשות זאת אלא באמצעות המפקדים העומדים בראשם. כדי שהמפקדים לא יגרמו אי סדר, יש לדאוג שלא יקנו לעצמם מרות רבה מדי על אנשיהם, ועליך לדעת שמרות כזאת נקנית או מכוח הטבע, או מכוח הנסיבות. אשר לטבע, יש לדאוג שמי שנולד במקום מסוים לא יופקד על האנשים שנרשמו באותו מקום, אלא יעמוד בראש אנשי מקומות שאין לו אליהם שום זיקה טבעית. אשר לנסיבות, יש להסדיר את הדבר כך שמדי שנה יוחלפו המפקדים ויעברו מפיקוד לפיקוד, שכן מרות רצופה על אותם אנשים מולידה ביניהם אחדות גדולה כל כך, שהיא עלולה להיהפך בנקל

לרועץ לשליט[38]. עד כמה הועילו החילופים האלה למי שנהג בהם, ועד כמה הזיק היעדרם למי שלא נהג בהם, אפשר ללמוד מדוגמת ממלכת האשורים ומדוגמת האימפריה הרומית. רואים שם שממלכת האשורים התקיימה אלף שנה בלי מהומות ובלי שום מלחמת אזרחים[39], והדבר לא נבע אלא מכך שהמצביאים שהופקדו על הצבאות הוחלפו מדי שנה והועברו ממקום למקום. ובאימפריה הרומית, משתם זרעו של יוליוס קיסר[40], לא פרצו מלחמות אזרחים רבות כל כך בין מצביאי הצבאות, ולא נקשרו קשרים רבים כל כך מצד המצביאים האלה נגד הקיסרים, אלא משום שהשאירו את המצביאים דרך קבע באותם פיקודים. ואילו היו כמה מן הקיסרים הראשונים, ומאלה שמשלו אחריהם באימפריה בכבוד, כגון אדריאנוס, מרקוס אורליוס, סוורוס ודומיהם, מרחיקי ראות די הצורך כדי להנהיג באימפריה את המנהג הזה של חילופי המצביאים, אין ספק שהייתה שקטה יותר ובת קיימא יותר, שכן למצביאים היו פחות הזדמנויות לחולל מהומות, לקיסרים פחות סיבות לחשוש, והסנאט, כשלא היה יורש, היה נהנה מסמכות רבה יותר בבחירת הקיסר, וממילא הייתה הבחירה טובה יותר. אבל את המנהגים הרעים, אם מחמת בורותם של בני האדם ואם מחמת רשלנותם, אי אפשר לעקור לא בכוח דוגמאות רעות ולא בכוח דוגמאות טובות.

קוזימו חוששני שבשאלותיי כמעט הסטתי אותך מסדר דבריך, שהרי מן הגיוס עברנו לדיון אחר, ואלמלא התנצלתי על כך לפני זמן קצר, הייתי סבור שאני ראוי לנזיפה כלשהי.

פבריציו אל יטריד אותך הדבר, שכן כל הדיון הזה היה נחוץ: רצינו לדבר על חיל המגויסים, ומאחר שרבים מצאו בו דופי, היה עליי ללמד עליו זכות אם רציתי שיהיה כאן מקום לחלק הראשון הזה, חלק הגיוס. ולפני שאעבור אל החלקים האחרים, ברצוני לדבר על גיוס הפרשים. אצל הקדמונים גייסו את הפרשים מקרב העשירים ביותר, בשים לב לגילו של האיש ולטיבו, ובחרו שלוש מאות מהם לכל לגיון, כך שמספר הפרשים הרומאים בכל צבא קונסולרי[41] לא עלה על שש מאות.

קוזימו האם היית מקים חיל מגויסים של פרשים, כדי לאמן אותם בבית ולהיעזר בהם בבוא העת?

פבריציו אדרבה, זה הכרחי, ואין דרך אחרת למי שרוצה שיהיה לו צבא משלו ואינו רוצה להיאלץ לקחת ממי שעושים את המלחמה לאומנותם[42].

קוזימו איך היית בוחר אותם?

38. שני הכללים האלה אינם עיון בעלמא. מקיאוולי עצמו דרש אותם בשנת 1506, בתזכיר שכתב כשהקים את חיל המגויסים של פירנצה: שאיש לא יפקד על אנשי מקום שהוא נולד בו או שיש לו בו נכסים, ושהמפקדים יוחלפו מדי שנה ויקבלו פיקוד חדש.

39. לפי ההיסטוריון היווני דיודורוס סיקולוס. הוא מספר שמלך אשור ניניאס זימן אליו מדי שנה צבא חדש ומצביא חדש מכל עם שבממלכתו ושילח את קודמיהם לבתיהם, כדי שלא יספיקו המצביאים ושאר המפקדים להתקשר זה בזה ולקשור נגדו, ושהממלכה עמדה יותר מאלף ושלוש מאות שנה. הסיפור הוא אגדה יוונית ולא היסטוריה של אשור.

40. שושלתו של יוליוס קיסר, שממנה באו חמשת הקיסרים הראשונים, נכחדה עם התאבדותו של נירון בשנת 68 לספירה. בשנה שלאחר מכן נלחמו על השלטון ארבעה קיסרים בזה אחר זה, כל אחד מהם בכוח החיילים שהכתירו אותו.

41. צבא קונסולרי הוא הצבא שבפיקודו של אחד משני הקונסולים, ובו שני לגיונות של אזרחי רומא, ומכאן שש מאות הפרשים.

42. גם כאן מדבר ניסיונו של מקיאוולי. חיל המגויסים שהקים בשנת 1506 היה כולו רגלים, ובשנים 1510 עד 1512 הוטל עליו לגייס בשביל פירנצה גם פרשים מבני המקום ולארגן אותם באותה דרך.

פבריציו הייתי מחקה את הרומאים: לוקח מן העשירים ביותר, נותן להם מפקדים כדרך שנותנים היום לאחרים, מחמש אותם ומאמן אותם.

קוזימו והאם יהיה טוב לתת להם קצבה כלשהי?

פבריציו בהחלט, אבל רק כדי הנחוץ לכלכלת הסוס, שכן אם תטיל על נתיניך הוצאות, הם עלולים להתלונן עליך. לפיכך יהיה צורך לשלם להם את מחיר הסוס ואת הוצאות החזקתו.

קוזימו כמה פרשים היית מגייס, ואיך היית מחמש אותם?

פבריציו אתה עובר לדיון אחר. אומר לך זאת במקומו, אחרי שאומר לך איך יש לחמש את הרגלים, ואיך הם נערכים לקרב.